

Fremmedspråk på barnetrinnet – teoretisk grunnlag

Nasjonalt senter for fremmedspråk i opplæringen – Notat 3/2010 (29.03.2010)

v/ *Eva Thue Vold og Gerard Doetjes*

Tendenser i Europa

Både Europarådet og EU har lenge satt fokus på verdien og viktigheten av å lære fremmedspråk. Målsettingen er at alle skal kunne bruke minst to fremmedspråk i tillegg til sitt eget morsmål. Europarådet og EU framhever flerspråklighet (*plurilingualism*) og tidlig språklæring (*early language learning*) som områder det anbefales å satse på i så måte. Dette sterke fokuset på verdien av å lære flere fremmedspråk har ført til at en rekke europeiske land har framskyndet starttidspunktet for fremmedspråkundervisning i sitt skolesystem, og samtidig har man fått økt fokus på forskningsfeltet tidlig språklæring eller 'young language learners'.

Når undervisningen i 1. fremmedspråk (som oftest engelsk) flyttes nedover i alder, er det også naturlig at 2. fremmedspråk "følger etter". Mange land har innført forsøk eller planlegger ordninger slik at også undervisningen i 2. fremmedspråk starter på et tidligere tidspunkt enn tidligere. Det norske forsøket med undervisning i 2. fremmedspråk på 6. og 7. trinn skriver seg således inn i en større europeisk trend (se også Speitz, Simonsen & Streitlien 2007; Speitz og Simonsen 2006).

I dette notatet tar vi sikte på å gi et kort innblikk i det teoretiske grunnlaget for innføring av 2. fremmedspråk på barnetrinnet, og gir ingen fullstendig gjennomgang av eksisterende forskningslitteratur på området. Notatet baserer seg på evalueringsrapporter fra tidligere lignende forsøk (Speitz, Simonsen & Streitlien 2007, Det danske undervisningsministeriet 2006, Harris & O'Leary 2009) og internasjonale oversiktsrapporter (Edelenbos, Johnstone & Kubanek 2006, Martin 2000, Johnstone 2002). Edelenbos, Johnstone & Kubanek 2006 (som er Europakommisjonens rapport) og Martin 2000 gir en oppsummering av mye av det som finnes av forskning på fremmedspråktilegnelse (1., 2. eller 3. fremmedspråk) hos både yngre og eldre elever. Johnstone 2002 konsentrerer seg mer spesifikt om aldersfaktoren.

Begrepsavklaringer og begrensninger

I Norge har man tidligere definert ”tidlig start” som start med et fremmedspråk på et tidligere trinn enn det læreplanen tilsier (jf. Speitz, Simonsen & Streitlien 2007). For 2. fremmedspråk vil det si at all undervisning før 8.trinn har blitt definert som ”tidlig start”, fordi undervisning i 2. fremmedspråk vanligvis tilbys f.o.m. 8. trinn.

Europarådet derimot, definerer ”tidlig start” som start med et fremmedspråk før 11 års alder (Europarådet 1998; se også Speitz, Simonsen & Streitlien 2007). Mye av det som finnes av internasjonal forskning på tidlig start kan derfor ikke uten videre overføres til det norske forsøket med fremmedspråk på 6. og 7. trinn, da denne forskningen stort sett dreier seg om yngre barn. I tillegg omhandler det meste av den internasjonale forskningen på tidlig start eller *young language learners* tilegnelse av 1. fremmedspråk, som oftest engelsk (jf. Speitz, Simonsen & Streitlien 2007). Mye av denne forskningen er derfor ofte mer relevant for engelskundervisningen på barnetrinnet enn for forsøk med undervisning i 2. fremmedspråk på barnetrinnet. Den nye tendensen til å flytte også 2. fremmedspråk nedover i skolesystemet vil nok føre til at man etter hvert får flere forskningsresultater som er mer umiddelbart relevante for det norske forsøket. Noe forskning på tilegnelse av 2. fremmedspråk for denne aldersgruppen finnes allerede (se for eksempel Macht 2000), og i tillegg har man en del erfaringer og konklusjoner fra evalueringer av tidligere forsøk som man kan dra nytte av. Lignende forsøk har tidligere vært gjennomført og evaluert i bl.a. Norge, Danmark, Irland og Nederland.

Forskning på alder og oppstart med fremmedspråkundervisning

Man har i årevis diskutert om det er mulig å fastsette en ideell alder for læring av fremmedspråk, uten at man har klart å enes om noen klar konklusjon. Det ser imidlertid ut til å være bred enighet om at mennesker har evnen til å lære fremmedspråk hele livet, men at ulike aldersgrupper har ulike fordeler og ”ulempes” når det gjelder språktilegnelse. Mange forskere har forsøkt å sammenligne prestasjonene til yngre og eldre elever for å prøve å finne svar på om det er hensiktsmessig å begynne tidlig med fremmedspråkopplæring, men resultatene spriker: I noen studier gjør de som startet tidligst det best, i andre studier er det de som startet noe senere som gjør det best (jf. Edelenbos, Johnstone & Kubanek 2006; se også Martin 2000). Selvfølgelig kan andre forhold ved undervisningssituasjonen samt metodene som er brukt forklare en del av forskjellen i resultatene, men de sprikende resultatene må også ses i lys av at ulike studier har lagt vekt på ulike aspekter ved språklæringen, og yngre og eldre elever er gode på hver sine felt. Yngre elever kan ha noen fordeler som eldre elever ikke har, og vice versa (se for eksempel Martins 2000; Johnstone 2002).

Forskerne er stort sett samstemte om at yngre barn (før puberteten) kan ha nytte av følgende fordeler (se Speitz, Simonsen & Streitlien 2007:21):

- Uttale: Funnene i flere forskningsrapporter (de fleste omhandler 1. fremmedspråk) tyder på at yngre barn generelt har bedre evne til å lære lyder og ikke minst intonasjon (se Martin 2000:8 og 14-15; Edelenbos, Johnstone & Kubanek 2006:46-47; Johnstone 2002:12; se også referanser i Speitz & Simonsen 2006: 17-18)
- Holdninger: Erfaringer fra lærere tilsier at yngre barn er mer åpne, nysgjerrige og mer motivert for å lære fremmedspråk (Speitz & Simonsen 2006; Speitz, Simonsen & Streitlien 2007; Det danske undervisningsministeriet 2006)
- Sosialt/emosjonelt: Yngre barn er mindre sjenerte/prestasjonshemmet enn pubertetsungdom, og de våger derfor mer i klassen (Speitz, Simonsen og Streitlien 2007)
- Naturlig språktilegnelse: Barn i barneskolealder kan nyte godt av de naturlige mekanismene som er i kraft ved morsmålstilegnelse. Disse naturlige mekanismene antar man begynner å svekkes ved puberteten (se Martin 2000:14)

De eldre elevenes fordel er at de har bedre utviklede kognitive evner, evner til abstrakt og analytisk tenkning. De har også generelt mer avansert språkbruk (morsmål) og de har bedre utviklede læringsstrategier (se Speitz, Simonsen & Streitlien 2007:21; Johnstone 2002:13). Litt eldre barn gjør det ofte bedre når det gjelder vokabular og syntaks enn de yngre barna (se Martin 2000).

Selv om det å lære fremmedspråk er mulig i alle aldre, er det enkelte tidspunkt som er mindre egnet enn andre for innføring av et nytt fremmedspråk. En ekspertgruppe fra Europarådet slo i 2003 fast at det norske tidspunktet for innføring av 2. fremmedspråk var uheldig med tanke på elevenes alder (se Speitz, Simonsen & Streitlien 2007:12). 14-åringer har mer hemninger og sjenanse enn yngre barn, og de vil lett kunne føle frustrasjon over å være på nybegynnernivå i et fremmedspråk når det er så mange år siden de begynte å lære sitt første fremmedspråk, og når de er i en alder der de ønsker å snakke om viktigere temaer enn de temaene som er typiske for språkopplæring for nybegynnere.

Noen kritiske røster har vært bekymret for at tidlig start med flere fremmedspråk kan gå ut over ferdigheter i morsmålet, 1. fremmedspråk eller andre fag, enten fordi det stjeler tid eller fordi eleven kan bli forvirret av så mye forskjellig språklig input. Forskning viser imidlertid at opplæring i flere fremmedspråk øker barnets bevissthet omkring språk, og elevene drar ofte

nytte av sine kunnskaper i 1. fremmedspråk når de skal lære sitt 2. fremmedspråk. En tidligere start med 2. fremmedspråk ser altså ikke ut til å gi noen negativ effekt på ferdigheten i andre språk barnet mestrer – enkelte studier viser tvert i mot en positiv effekt på barnets kompetanse i andre språkfag, og noen ganger også i andre fag generelt (se Harris & O’Leary 2009; Macht 2000 samt referanser i Speitz og Simonsen 2006:22). Erfaringene fra det norske tidlige startprosjektet viser også at få av de involverte deltakerne (lærere, skoleledere, foreldre, elever) opplevde at prosjektet gikk på bekostning av tid til de andre fagene (Speitz, Simonsen & Streitlien 2007).

I sum er det rimelig å konkludere med at det vil være fordelaktig å begynne med 2. fremmedspråk allerede i barneskolen. Slik unngår man oppstart med et nytt språk rundt pubertetsalder, og med en tidligere start vil elevene i sum få flere år med språkopplæring. De yngre elevene vil uansett få med seg de eldre elevenes fordeler når de når den alderen (forutsatt at de fortsetter med fremmedspråkundervisning).

Suksessfaktorer

Både Speitz, Simonsen & Streitlien (2007); Martin (2000); Johnstone (2002) og Edelenbos, Johnstone & Kubanek (2006) konkluderer med at dersom elevene skal få utbytte av de fordelene en tidligere start potensielt har, må forholdene legges til rette for det. Det er ikke slik at en tidligere start i seg selv automatisk fører til økte ferdigheter i fremmedspråket på lengre sikt. For eksempel er det en generell oppfatning at nederlendere er like gode i engelsk som nordmenn. Dette på tross av at engelskopplæringen i Nederland begynner flere år senere enn i Norge. Dette kan forklares med at når engelskundervisningen først kommer i gang i Nederland, er faget høyt prioritert, med mange timer, og undervisningen er av høy kvalitet (Drew 2004). Det er altså viktig å huske på at en rekke andre faktorer enn starttidspunkt kan ha avgjørende betydning for elevenes oppnådde ferdigheter, for eksempel timetall, lærerens kompetanse og evne til å tilpasse undervisningen, mengden input osv. Dersom man ikke legger til rette vil man i beste fall oppleve at de positive effektene uteblir eller koker bort etter hvert, i verste fall kan man ødelegge barnas positive innstilling til å lære fremmedspråk.

Uansett er det viktig å tilpasse undervisningen slik at elevene kan dra nytte av sine aldersbestemte fordeler. De fleste prosjekter med tidlig innføring av fremmedspråk legger da også vekt på kommunikativ kompetanse og praktisk muntlig bruk av språket, og i liten grad på grammatikk og språket som system (noe som krever større evner til analytiske evner og abstrakt tenkemåte). Det bør likevel nevnes at flere studier viser at også yngre elever har nytte av

undervisning som vektlegger skriving og lesing på fremmedspråket (Edelenbos, Johnstone & Kubanek 2006:67).

Blant de positive effektene som går igjen i evalueringsrapportene fra ulike land er økt språklig og kulturell bevissthet hos elevene, økt åpenhet og lyst til å lære, samt økt selvfølelse. I tillegg viste elevene framgang i språket de lærte (se for eksempel Harris & O'Leary 2009; Speitz, Streitlien & Simonsen 2007). Om disse positive effektene inntreffer og vedvarer vil som nevnt avhenge av en rekke forhold. Både Europakommisjonens rapport og evalueringsrapporten fra det norske forsøket med tidlig start med 2. fremmedspråk peker på en rekke 'kritiske suksessfaktorer', som bør stå sentralt i ethvert forsøk med tidlig språklæring i skolen.

Disse omfatter bl.a.:

- Lærerens språklige og didaktiske kompetanse (spesielt viktig er gode muntlige ferdigheter)
- Kontinuitet i overgangen barneskole-ungdomsskole
- God støtte og oppfølging for den enkelte skole/lærer gjennom skoleledelse, regionale og/eller nasjonale nettverk og føringer

Punktet om kontinuitet mellom barneskole og ungdomsskole framheves i flere rapporter som spesielt viktig. En god oppfølging på ungdomstrinnet for forsøkslevnene er essensielt for at de positive effektene skal vedvare (se for eksempel Martin 2000).

Referanser

Det danske undervisningsministeriet (2006). *Evaluering af tidligere start på fremmedsprogundervisningen*. København.

http://us.uvm.dk/grundskole/folkeskolen/forligsinitiativer/documents/2fremmedsprogtyskogfransk_002.pdf

Drew, I. (2004). Comparing primary English in Norway and the Netherlands. I: *Språk og Språkundervisning* 4.

Edelenbos, P., Johnstone, R. & Kubanek, A. (2006). *The main pedagogical principles underlying the teaching of languages to very young learners – Languages for the children of Europe – Published research, good practice & main principles* (final report of the EAC 89/04, Lot 1 study). Brussel/Strasbourg: Europakommisjonen.

http://ec.europa.eu/education/policies/lang/key/studies_en.html

Europarådet (1998). Recommendation no. R (98) 6 of the Committee of Ministers to member states concerning modern languages. Strasbourg.

<https://wcd.coe.int/com.instranet.InstraServlet?Command=com.instranet.CmdBlobGet&DocId=459520&SecMode=1&Admin=0&Usage=4&InstranetImage=42951>

Harris, J. & O'Leary, D. 2009: A third language at primary level in Ireland: An independent evaluation of the modern languages in primary schools initiative. I: Nikolov, M. (red.): *Early learning of modern foreign languages. Processes and outcomes*. Bristol: Multilingual Matters, 1-15.

Johnstone, R. (2002). *Adressing 'the age factor': some implications for languages policy*. Council of Europe, Language Policy Division, Strasbourg

Macht, K. (2000). *Lässt sich die 2. Fremdsprache vorverlegen? Ergebnisse eines Schulversuchs in Rheinland-Pfalz*. *Neusprachliche Mitteilungen aus Wissenschaft und Praxis*, 53, 3, 130-138.

Martin, C. (2000). *An analysis of national and international research on the provision of modern foreign languages in primary schools*. Report prepared for the Qualifications and Curriculum Authority. London, QCDA.

http://www.qcda.gov.uk/libraryAssets/media/3809_cmartin_rpt_mfl_primaryschools.pdf

Speitz, H. & Simonsen, T. (2006). *Evaluering av prosjektet "Forsøk med tidlig start av 2. fremmedspråk"*. *Delrapport 1* (rapport 02/2006). Notodden: Telemarksforsking.

Speitz, H., Streitlien, Å. & Simonsen, T. (2007). *Evaluering av prosjektet "Forsøk med tidlig start av 2. fremmedspråk"*. *Sluttrapport* (rapport 03/2007). Notodden: Telemarksforsking.

Innholdet i dette notatet kan brukes fritt, men det skal alltid henvises til kilden (Nasjonalt senter for fremmedspråk i opplæringen – Notat 3/2010). For mer informasjon ta kontakt med rådgiver Eva Thue Vold (tlf. 69 21 58 48, e-post eva.t.vold@fremmedspraksenteret.no) eller seksjonsleder FoU, dokumentasjon og analyse Gerard Doetjes (tlf. 69 21 58 36, e-post gerard.doetjes@fremmedspraksenteret.no).